

**Sessió Inaugural
del Curs Acadèmic de 1906 a 1907**

celebrada'l dia 12 d'Octubre de 1906

INSTITUTO DE INVESTIGACIONES Y ENSEÑANZA DE LA LINGÜÍSTICA Y LA LINGÜÍSTICA APPLICADA
C/Alfonso de Ercilla, 127 - 28014 Madrid - España
Tel: 91 400 55 55 - Fax: 91 400 55 56
www.iipll.csic.es

MINISTERIO
DE CULTURA

Junta Directiva

de 1906 a 1907

PRESIDENT	D. Ildefons Suñol
VICE-PRESIDENT	» Jaume Cruells
SECRETARI GENERAL	» Sixte Quintana
VICE-SECRETARI	» Joseph M. ^a Draper
TRESORER	» Joan Girona
COMPTADOR	» Pere Santaló
BIBLIOTECARI	» Joan Freixas
CONSERVADOR	» Joseph Pascó
VOCAL	» Santiago Gubern Fàbregas
»	» Jaume Massó Torrents
»	» Geroni Moragas
»	» Francesc Pi y Suñer
»	» Joaquim Rivera
»	» Antoni Suñol y Pla
»	» Joseph Thomàs Bigas

Juntes de les Seccions

Literatura

D. Carles de Fortuny	<i>President</i>
» Joan Givanel y Mas	<i>Vice-president</i>
» Joseph Oriol Martorell	<i>Secretari</i>
» Joseph Meifren Roig	<i>Vice-secretari</i>
» Carles Delmàs Netto.	<i>Revisor de Comptes</i>
» Pere Santaló.	<i>Vocal Directiva</i>
» Jaume Massó Torrents	» »
» Cebrià de Montoliu	<i>Vocal Biblioteca</i>

Belles Arts

D. Eusebi Arnau	<i>President</i>
» Jaume Bayó	<i>Vice-president</i>
» Manuel de Montoliu	<i>Secretari</i>
» Guillem Busquets	<i>Vice-secretari</i>
» Manuel Ballarin	<i>Revisor de Comptes</i>
» Joseph Pascó.	<i>Vocal Directiva</i>
» Joseph Thomàs Bigas	» »
» Bonaventura Conill	<i>Vocal Biblioteca</i>

Ciencias Morals y Políticas

D. Joaquim Giralt Verdaguer	<i>President</i>
» Emili Tintorer Vilaseca	<i>Vice-president</i>
» Victori Bisbal Ridaura	<i>Secretari</i>
» Ramon Pella y Tort	<i>Vice-secretari</i>
» Gaspar Rosés Arús	<i>Revisor de Comptes</i>
» Jaume Cruells y Sellarés	<i>Vocal Directiva</i>
» Santiago Gubern Fàbregas	» »
» Ernest Moliné Brasés	<i>Vocal Biblioteca</i>

Ciencias Exactes y Naturals

D. Cristòfol Fraginalls	<i>President</i>
» Benet Oliver	<i>Vice-president</i>
» Daniel Girona	<i>Secretari</i>
» Joseph Vilumàra	<i>Vice-secretari</i>
» Frederic Leon Luque	<i>Revisor de Comptes</i>
» Joan Freixas y Freixas	<i>Vocal Directiva</i>
» Francesc Pi y Suñer	» »
» Rafel Calvet	<i>Vocal Biblioteca</i>

Agricultura

D. Casimir Brugués	<i>President</i>
» Joseph Roig Puñed	<i>Vice-president</i>
» Joan Parés	<i>Secretari</i>
» Joan Ortelli	<i>Vice-secretari</i>
» Francesc Casas Font	<i>Revisor de Comptes</i>
» Joseph M. ^a Draper	<i>Vocal Directiva</i>
» Geroni Moragas	» »
» Joseph Baltà de Cela	<i>Vocal Biblioteca</i>

Indústria

D. Joseph Vinyas	<i>President</i>
» Pau Brugués	<i>Vice-president</i>
» Andreu Mas y Mas	<i>Secretari</i>
» Joaquim Aràjol	<i>Vice-secretari</i>
» Joan Romaní	<i>Revisor de Comptes</i>
» Joan Girona	<i>Vocal Directiva</i>
» Joaquim Rivera Cuadrench	» »
» Joan Almirall y Forasté	<i>Vocal Biblioteca</i>

Comerç

D. Joan Tusquets Marced	<i>President</i>
» Ramon Blanch Benet	<i>Vice-president</i>
» Francesc Anfruns	<i>Secretari</i>
» Joan M. ^a Estivill	<i>Vice-secretari</i>
» Ferran Marcé	<i>Revisor de Comptes</i>
» Sixte Quintana	<i>Vocal Directiva</i>
» Antoni Suñol y Pla	» »
» Artur Suque Sucona	<i>Vocal Biblioteca</i>

Memoria del Secretari

D. Lluís M.ª Angelon

SENYORS:

L'ANY acadèmic de 1905 a 1906, de que vaig a donar compte, constituirà una època decisiva pera l'Ateneu Barcelonès. Durant ell s'ha verificat el cambi de local, instalant-se en l'edifici que avuy ens serveix d'hostatge. En la Memoria anterior ja's digué que la reforma d'aquest local y les obres necessaries pera l'adaptació quedaven encarregades a l'arquitecte y consoci nostre D. Joseph Font y Gumà. En l'expressada reforma varen tenir-se presents no sols els serveys propis del caràcter intel·lectual d'aquesta institució, tals com la biblioteca, els gabinets de lectura y el saló d'actes públics, sinó també altres comoditats y serveys propis dels cercles a l'inglesa, de que l'Ateneu no podia passar-se donades les costums modernes y la manera d'esser de les societats similars en tota Europa.

Casa nova

Partint-se d'aquest concepte, en els baixos, además de la garita de l'ascensor, quedà instalada la sala d'esgrima y dependencies de gimnasia, ab cambra de dutxes. En l'en-

tresol, la sala de periòdics diaris y festius, salons de cafè y restaurant, perruqueria, cambra de bany, cuina y dependències de secretaria y majordomia, contant-se, ademés, ab l'accessori del jardí, l'esbarjo y comoditat del qual han tingut ocasió d'apreciar els socis durant el passat istiu. El pis primer queda pera la Biblioteca, distribuïda en dugues grans ales, ab taules centrals destinades a les revistes; pera'l saló d'actes públics y pera distintes dependències d'higiene y sales de conversació. El segon pis, per últim, se divideix entre una altra gran sala de Biblioteca (principalment destinada a guardar coleccions de periòdics y revistes) y les sales de joc y billar, sala de projeccions y altres dependències propies pera càtedres y ensenyances. Queden, ademés, les golfes pera vestidor y guardarroba dels criats y dipòsit d'utensilis. Fins ara no s'ha cregut necessari fer ús del local que representen les dues botigues, una al carrer de la Canuda, abans del portal venint de la Rambla, y altra a la cantonada del carrer d'en Bot, les quals han sigut arrendades, produint, en conjunt, un ingrés de 2.220 pessetes anyals. Les estanteries y vitratges de les dugues ales de biblioteca del primer pis han sigut fetes y posades de nou, ab una tribuna volant que permet utilitzar tota la paret, fins al sostre, pera la colocació de llibres. A l'ala del segon pis se li ha adaptat l'estanteria de la casa vella.

La direcció de la reforma, com queda dit, ha anat a càrrec del senyor Font y Gumà, auxiliat per l'arquitecte D. Joseph M.ª Jujol; de les obres n'ha entès el mestre don Francesc Riera; de la fusteria general, el senyor Viladevall; de la de portes y finestres, el senyor Esteva, y de la de paviments els senyors Casas y Bardés. Ademés, han cuidat: de l'esculptura de pedra, el senyor Pujol; de la pintura general, els senyors Vilaró fills; de la cerralleria, el senyor Montserrat; de la restauració del mobiliari y ebanisteria, el senyor Nadal; del servey de waters, la casa Riera; del de banys, el senyor Verdaguer; de l'esculptura de guix, el senyor Maurell; dels vidres, els senyors Rigalt, Granell

y C.^a; de la provisió de rajoles y mosaics, els senyors Escofet y C.^a, J. Romeu y Escofet y J. Pujol y Bausús; de l'ascensor elèctric, el senyor Cardellach. De l'instal·lació general d'illuminació elèctrica se'n va fer càrrec la «Central Catalana de Electricidad» en virtut d'un conveni, per plaç de cinc anys, segons el qual facilita tot el fluit necessari pera l'illuminació y força motriu de l'ascensor. L'instal·lació de timbres elèctrics y la de telèfons interiors, en nombre de dotze, que posen en comunicació les distintes dependències de la casa, ha sigut confiada, mitjansant un cànon anual, a la «Sociedad Anónima de Telefonía Privada».

El trasllat

Inevitables errors de càlcul respecte a la duració de les obres varen anar retardant el trasllat a la casa nova desde les dugues que ocupava, feya tants anys, a la plaça del Teatre, nostra benvolguda institució. El dia 5 de Maig començà, per últim, la conducció de llibres, mobles y utensilis; y el dia 25 del mateix mes, es a dir, als vint dies justos, estava interinament instal·lada la Biblioteca en aquest edifici, guarnides ses principals dependències y en situació d'inaugurar-se'l local, com va ocorre aquell mateix vespre, per medi d'una vetllada memorable a la qual tindré de referir-me en altre lloc d'aquesta Memoria. L'interinitat dels primers dies va anar convertint-se, a poc a poc, en normalitat perfecta, que s'anirà accentuant a mida que's vagin corretgint sobre la pràctica les petites dificultats propries d'una nova instal·lació, y rectificant-se tot allò que no correspongui de fet als propòsits y desitjos de la Junta Directiva. Es clar que l'esforç que ha tingut de realisar l'Ateneu imposa avuy certa parsimonia obligada a fi de limitar els dispendis a lo indispensable, deixant pera més endavant el completar la part que'n podriem dir decorativa

o sumptuaria de l'instalació. Aquest es el criteri que sembla més prudent, donat.

L'estat econòmic de la casa

Com ja s'indicava en la Memoria de l'exercici passat, s'ha de distingir la liquidació del presupost ordinari de la Societat, de la dels gastos extraordinaris y eventuals que han produït les obres de la nova casa. El presupost ordinari s'ha pogut tancar ab un *superàbit* de 11.803'43 pessetes; puix si bé s'han cobrat 4.850'30 ptes. menys que la suma d'ingressos presupostada, se n'han gastat 3.403'73 menys que la consignació de gastos. Y d'aquesta manera, havent sigut els ingressos líquits de 122.899'70 ptes., els gastos líquits n'han importat tant sols 111.096'27, resultant el *superàbit* de que queda feta menció y comprovant-se d'aquesta manera que's procura calcular ab tota realitat la regulació de la vida econòmica de l'Ateneu.

Per lo que's refereix a les obres y instalació en el local nou, en 30 de Juny pròxim passat, en que gairebé quedaven terminades, importaven, per tots conceptes, els comptes presentats, 97.263'65 ptes., havent-se satisfet, a compte, fins al mateix dia, 46.523'44 ptes. Pera atendre a semblants obligacions, y fent ús de l'autorització votada per la Junta General de 27 de Març de 1905, se varen vendre en Janer d'enguany 20.500 ptes. nominals d'Amortisable y en Maig següent 15.000 ptes. nominals d'Interior, que produïren, en conjunt, 32.488 pessetes efectives, aplicant-se també al pagament d'aquestes atencions extraordinaries el sobrant de les ordinaries de la casa. Pera l'actual exercici quedaren: un dipòsit de 50.000 ptes. nominals d'Interior, existent al Banc d'Espanya, y el *superàbit* probable del presupost que correm, calculat rigurosament en unes 29.000 y pico de pessetes, que serviran unes y altres pera la liquidació dels comptes presentats abans y després del 30 de Juny.

Socis

A l'acabar l'exercici de referencia 'l número de socis de la casa era de 1.262 residents y de 42 transeunts, notant-se al final certa tendència a la disminució dels transeunts y a l'augment correlatiu dels residents, com si l'adquisició del local fes més atractiva la darrera forma. Ademés d'això, l'impressió general causada pel novell edifici y la seva situació més cèntrica, si la comparem ab el promitg dels domicilis dels antics socis, no sols han determinat una major concurrència, sinó també l'anunci de propostes y altes en nombre considerable que fan augurar un gros augment pera l'actual exercici sobre'ls 1.304 socis ab que va inaugurar-se.

Personal

A ses obligacions normals, el personal de la casa ha afegit durant el curs últim el compliment d'altres de caràcter extraordinari, imposades pel trasllat y la nova instalació, mereixent tot l'apreci de la Junta.

El nou local, distribuït en quatre estatges que reclamen servey propi, ha fet indispensable l'augment del nombre de criats; y, a l'efecte, s'han creat tres places noves, havent-se consignat previament en presupost la quantitat necessària pera dit augment.

Biblioteca

No ha sigut l'exercici anterior perdut pera la Biblioteca de la casa. Poc després de començar aquell, moria nostre antic consoci'l Dr. D. Enric Corminas, a qui un doble

dever de companyerisme y de gratitut ens lliga fins al punt de senyalar sa bona memoria a l'apreci y a l'imitació de tots. Per una clàusula del testament deixava a l'Ateneu sa llibreria particular, composta principalment d'obres de medicina moderna y, ademés, mil pessetes en metàlic, que devien invertir-se en llibres de ciències naturals, exclusió feta de les ciències mèdiques. L'Ateneu va fer-se càrrec de dita llibreria, fent enquadernar sos volums y dedicant-los un armari apart en la Biblioteca, senyalat ab el ròtul: *Llegat del Dr. Corminas*. Percebé les mil pessetes, deduit l'impost de drets reials y trasmissió de béns, invertint-les íntegres en adquisicions de precioses obres de geologia, química, mecànica, geografia y radiografia. Mereixen citar-se'l gran Atlas de Perthes, la *Géologie* de Lapparent, el monumental *Traité d'analyse des substances minerales* de Carnot, *L'Ozone* de La Coux, *La télégraphie sans fils* de Mazetté, els *Moteurs à Gaz et Pétrole* de Witz, la gran enciclopedia de Química Musprat; llibres aquests, y tots els altres corresponents a dita adquisició, que poden considerar-se al mateix temps de gran fons y de perfecta novetat, y que per lo voluminosos y d'alt preu no estan a la disposició de qui'ls necessita.

Dos altres donatius d'importancia s'han registrat en el curs anterior: el de nostre estimat consoci D. Joseph Pelli- cer y Feñé, a qual generositat, may prou alabada, devem els quaranta-cinc volums preciosament conservats de la *Revue Générale de l'Architecture et des Travaux publics* (1840-1888) y dues de les obres clàssiques del sigle XVIII espanyol, que són els nou volums del *Compendio Matemático* del P. Tosca, y els no menys famosos *Elementos* d'en Bails, sens comptar una munió d'atles, reproduccions del bon temps del gravat, y altres obres curioses; y el donatiu de D. Joseph Tutau y González, també digníssim consoci nostre, a la memoria de son ilustre pare D. Joan, de quals aficions, competencia y especialitat política parlen bé prou els interessants llibres econòmics de que li som deutors. May podrà enaltir a bastament l'Ateneu aquesta mena de

generositats, que al valor de l'obsequi uneixen el de l'exemple. Això'm fa esperar que l'any vinent el meu successor tindrà de donar compte d'una més llarga serie de donatius suggerits pels bons patricis y ateneistes Cormines, Pellicer y Tutau, noms que es just saludar aquesta nit ab un coral aplaudiment.

Fòra d'aquestes adquisicions extraordinaries y no previstes, se n'han fet, ab els limitats recursos de la consignació, altres que bastarien elles soles a senyalar una bona data pera'l nostre dipòsit bibliogràfic. Sense descuidar la part que'n podriem dir d'actualitat literaria y política, y atenent també a tota la producció catalana o referent a Catalunya, han ingressat obres de tanta importancia com els trenta-cinc infolis de l'*Histoire Littéraire de la France*, dels PP. Benedictins, continuada per membres de l'Institut, y els vint abultats volums del Brunialti, la més extensa y sòlida enciclopedia de les ciències polítiques que avuy se coneix; les grans publicacions d'en Cartailhac sobre l'Art del Mig-dia y sobre'ls monuments primitius de les Balears; l'obra monumental de Barrière sobre les Arts industrials dels pobles barbres; els setze volums de la novíssima traducció savia de les *Mil y una nits*, la bibliografia rossellonesa, la continuació del gran Atlas fotogràfic de la lluna, y multitud d'obres de menor empenta tipogràfica, però interessants pera seguir la marxa del pensament y de l'art.

No s'ha deixat el propòsit d'anar a una catalogació nova y general de la Biblioteca y a sistematizar y fer cada dia més nombroses les adquisicions. No's tracta de desitjos, sinó de verdaders acords en vies de realisació, que serien ja consumats de temps si no'ls hagués fet materialment impossibles la mudança de casa. Salvat aquest inconvenient y rectificades les direccions a les papeletes actuals, cosa que ja està feta y que era indispensable pera'l maneig dels llibres, pot assegurar-se que en l'actual exercici rebrà una empenta forta la nova catalogació, ajustada als procediments moderns.

Vida corporativa

Les raons que recordava l'any passat són enguany encara més oportunes per lo que's refereix a la vida corporativa. Totes les preocupacions han recaigut principalment sobre'ls problemes d'ordre material, y an ells ha tingut de consagrar la Junta, ab preferencia, la seva atenció. Això no obstant, no pot qualificar-se acadèmicament d'estèril l'any últimament transcorregut si's recorda la sessió inaugural, celebrada'l dia 14 d'Octubre, y el magnífic discurs llegit per D. Lluís Domenech y Montaner, president de l'Ateneu aleshores, sobre'l tema: *Introducció a l'història de l'art romànic a Catalunya*, soperba portalada del monument d'investigació primària, directa y original, en que treballa fa tant temps aquell mestre benemèrit de la patria arquitectura; si's recorda també la vetllada que tingué lloc el 18 del mateix mes en honor del canonge-arxiver de Valencia D. Roc Chabàs, que acabava de publicar l'interessantíssima edició del *Llibre de les dònes*, de tots vosaltres coneguda, ab una biografia curiosa del metge-poeta Jaume Roig; vetllada en la qual, després d'una presentació de l'erudit valencià, feta *ex toto corde* pel jove arquitecte y publicista D. Joseph Pijoan, y d'unes hermoses consideracions del Dr. Rubió y Lluch que foren un verdader quadro d'història literaria, el mateix senyor Chabàs donà compte del seu treball, y entre y entre llegí'ls fragments més triats de l'original poema, y la secció de nens de l'«Orfeó Català» donà a conèixer l'*Ave Maria* de dit Jaume Roig posada en música pel mestre Pedrell.

També recordareu que'l publicista francès M. Albert Darcy, el dia 18 de Novembre, donà, en el seu idioma, una conferència sobre *L'art de bien dire*; que'l dia 5 de Febrer de l'any següent, el jove y remarcable pensador D. Diego Ruiz donà altra conferència, tractant de *Ramon Llull, mestre de definicions*, la qual, al mèrit de l'originalitat, ha vingut a reunir el de promoció d'una corrent filosòfica que cal mirar

ab esperança; y el dia 10 del mateix mes D. Miquel Font de Boter disertà, ab gran competencia y habilitat expositiva, sobre'l *Radium*.

No menys memorable que altres solemnitats de les que deixaren memoria en la vida de l'Ateneu fou la sessió dedicada, el dia 22 de Març, a celebrar la pròxima aparició de les *Horacianes*, de Mossèn Miquel Costa, serie d'escullides peces líriques en les quals l'estre d'en Cabanyes, vagatiu y violent en llengua que no li era propria, ha trobat triomfal sortida en català, fent-lo apte pera rebre tot quant en Carducci ha modulat en llengua italiana. Tindreu presents els treballs crítics de que'ns feren fruir, ab tal motiu, el Dr. Rubió y Lluch, en Bofill y Matas y en Manuel de Montoliu, perquè són dels que deixen solc, aixís també com la lectura d'algunes de les *Horacianes*, que tant fonda emoció causaren. Afegiu an aquest resum la conferencia del Dr. Viñeta y Bellaserra sobre un tema de tanta actualitat y utilitat com *Bosquejo social de un albergue nocturno*, la conferencia del doctor rossellonès M. Pagès sobre la *Neurastenia*, la de D. Enric Deschamps sobre la vida y obres del patriota y publicista argentí *Bartomeu Mitre*, y la de D. Serafí E. Bofill sobre *Saneamiento práctico de Barcelona*. Aquesta fou la darrera (30 d'Abril) de les donades en aquella venerable rotonda de la casa vella, ennoblida pel record y la veu de tres generacions, y en la qual ha bullit y ressonat el pensament de Catalunya, que, com tot pensament, condiona y condicionarà els futurs destins de la patria.

Alta y gloriosa inauguració obtingué'l nou saló de càtedres en que avuy ens congreguem. Un fet, cridat a desorientar als cervells rutinaris, acabava de produir-se. La Solidaritat Catalana, viva com a sentiment a través de l'història y a despit de les lluites diaries y menudes, esclatà y prengué forma externa; y a la gran manifestació del 20 de Maig varen concórrer, com tots sabeu, molts dels Diputats y Senadors que havien combatut a les Cambres la lley dita de Jurisdiccions. L'Ateneu cregué indispensa-

ble afalagar als hostes il·lustres de Barcelona y, donant pressa a la nova instal·lació, conseguí tenir l'honor de rebre-ls la nit del 25 de Maig en aquesta propria casa. El president, D. Lluís Domenech, pronuncià breus paraules en català a fi de que la nostra llengua fos la primera que sonés a la nova casa en un acte públic, y a fi, també, de sostenir el dret d'usar-la com orgue propi del pensament de nostre país; després, en castellà, donà la benvinguda als senyors Salmeron, Azcárate y demás acompanyants que havien lluitat a favor de Catalunya y ensems a favor dels drets de l'humanitat, compromesos per una ley regressiva y antagonica ab l'actual esperit del món. El senyor Salmeron, ja ho sabeu, rebut ab grans aclamacions y aplaudiments, pronuncià aquell admirable y substanciós discurs en que, explicant la transcendencia de la Solidaritat, va senyalar la part que correspon en tal obra als ateneistes com elements intel·lectuals y, per lo tant, directors de les col·lectivitats humanes; y va desenrotllar aquell generós y esplèndit punt de vista segons el qual qui informa les aspiracions del sigle XX es l'esperit de *realitat* com a rectificació y moderació dels doctrinarismes y frenètiques abstraccions del sigle XIX, essent especialitat de Catalunya, dintre dels pobles ibèrics, el representar, conduir y imposar dita rectificació. El senyor Azcárate parlà també de la Solidaritat, explicant per què xoca aital moviment entre les envellides y fòssils costums públiques d'Espanya, y ab oportunitat d'exemples demostrà com, no ja pera una obra d'oposició, sinó pera'l govern mateix, s'uneixen a Europa les tendencies més distants. L'ovació que'ls dos mestres del pensament castellà van obtenir y l'impressió intensa que deixaren en l'auditori es cosa més pera *viscuda* que pera contada, alcançant també les manifestacions de simpatia als senyors Soriano y Morote, que contestaren a la salutació de nostre president. L'inauguració d'aquest local fou, per imperi de les circumstancies, un verdader moment de crisi històrica pera Catalunya, y semblà que aquell vespre obtinguessin un homenatge tàcit els vellsampions de nostre

pensament y les tradicions filosòfiques de la nostra terra.

Però no fou aquesta encara l'última solemnitat del curs, y cal fer memoria de la vetllada necrològica de l'Emili Vilanova, el més fort *escriptor* que hagi produït la moderna prosa catalana ab la menor dosis de *literat*, l'home que d'una manera més insòlita sabia juntar *rialles y ploralles*, recordant la generosa simpatia d'en Dickens y superant la ternura casolana d'en d'Amicis. El tribut que se li rendí resultà digne de sa bona memoria y no fou possible escoltar a ulls aixuts les efusives planes de records personals degudes an en Domenech y en Guimerà, l'exquisida impressió crítica d'en Pin y Soler y els sugestius sonets d'en Carner. Després d'això va haver-hi una conferencia de D. Joseph Parodi sobre la trinitat Nietzsche-Ibsen-d'Annunzio, una altra del Dr. Queraltó, preparatoria de l'últim Congrés d'Higiene, sobre la tasca social de dita ciencia, y les del senyor Sanpere y Miquel sobre la pintura catalana al sigle XV, que tingueren lloc els dies 22 y 27 de Juny, y 2, 4 y 6 de Juliol prop-passat, en les quals exposà, ab profusió de projeccions gràfiques y ab gran capdal de noticies, el contingut del seu llibre sobre'ls antics mestres catalans.

Resta dir que l'Ateneu ha prestat la seva col·laboració a distintes iniciatives, havent-se tingut en son local les reunions preparatories pera organitzar la concurrència al Congrés de l'Historia d'Aragó, y que, seguint ses tradicions y perseverant en l'intel·ligencia mantinguda per les entitats econòmiques, ha acudit a la defensa dels drets de Catalunya y de la civilització, sempre que una o altra ho exigien, essent l'última de les citades intervencions la que tots recordareu referent a la traslació a Figueres dels presiris d'Àfrica.

Morts

Heus-aquí'l nom dels consocis que hem vist desaparèixer durant el passat exercici:

- D. Joseph Mascaró.
- D. Joan Jaumandreu Cabello.
- D. Joan Puig Carsi.
- D. Joaquim Puigferrer.
- D. Celestí Fochs Banquells.
- D. Ramon Manel Garriga.
- D. Frederic Ciervo.
- D. Antoni Ros Pujató.
- D. Erasme Gassó.
- D. Manuel Girona.
- D. Cosme Puigmal.
- D. Joseph E. Margenat.
- D. Llorens Jordana.
- D. Lino Soler Garrigosa.
- D. Lluís Tasso Serra.
- D. Angel Alcalde.

Observareu que entre'ls desapareguts hi figuren dos ex-Presidents de l'Ateneu: el Dr. Mascaró y D. Manuel Girona, acreedors a un afectuós record pels serveys que prestaren a la societat. Tant l'un com l'altre figuren dignament en la ja llarga tongada de patricis que constitueixen aquella llista d'honor. Del darrer ha de fer-sen menció especial per haver remogut les aspiracions d'aquesta corporació respecte a local propi, ab projectes que donaren lloc a discussió llarga; discussió que no'm permetré obrir novament, bastant-me fer justícia als bons propòsits y consignar el testimoni de la gratitud de l'Ateneu.

Lo que'l senyor Girona's proposava, avuy, per l'esforç de les darreres Juntes Directives y per la cooperació y bon

sentit de tots els socis, l'Ateneu ha pogut assolir-ho. Compta ab hostatge propi y entra en la segona fase, en la plenitud completa de la seva historia. Aquest estatge té'l dret, y per què no dir-ho? el de ver de convertir-se en casa pairal de la mentalitat de Catalunya. Tot fa esperar, doncs, que, aplacades les preocupacions d'ordre positiu y econòmic, la vida de l'Ateneu extindrà'l vol més poderosa que abans, pera omplir aquesta casa d'un esperit digne d'ella.

MINISTERIO
DE CULTURA

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

MINISTERIO DE CULTURA

Discurs del President

D. Ildefons Suñol

SENYORS:

ENS trobem a Catalunya en ple renaixement polític y social. Després de centuries en que no hi ha hagut aquí vida pública, comencen a sentir-se ab intensitat creixent les vibracions de l'esperit colectiu, que aspira a sortir de l'estat difús en que malaventuradament encara's troba, pera encarnar-se en òrguens adaptats a la direcció y al govern de la comunitat. El treball perfidiós de moltes generacions de catalans, rellegats pel centralisme als seus afers domèstics, ha lograt crear una gran y sòlida riquesa. Y així com la salut de l'organisme físic retorna ses energies morals a l'home, així també la força econòmica vigorisa y desperta la consciencia esmortuida de molts pobles.

L'apartament quasi bé absolut en que viviem dels negocis públics havia acabat per matar tot sentit social en la vida catalana. Un feréstec individualisme dominava'ls esperits: la política semblava ocupació poc digna d'homes seriosos, apropiada solament a la satisfacció de concupiscencies y ambicions. Per això s'havia anat formant un medi moral raquític, estret y miserable: quasi bé no's capien més idealitats, fòra de les d'ordre religiós, que les relatives

a la conservació y al creixement del patrimoni familiar.

Més, un cop solidats els interessos econòmics, s'inicià'l renaixement artístic, literari, jurídic y polític. Evocada pels investigadors pacients dels nostres arxius, sorgí de les foscors dels temps passats la Catalunya històrica; els poetes y els prosistes refinaren y ennobliren l'idioma; la música popular commogué dolçament el cor del poble; s'afermà l'amor a les severes institucions jurídiques de la terra, y les multituds, remogudes per aquesta crisi de desvetllament, sentiren nobles ansies de portar el seu fecondant concurs a l'obra colectiva.

Aixís es com ha arribat a formar-se entre nosaltres un ambient social més favorable que'l d'abans a les expansions y al desenrotllament d'una vida pública vigorosa y forta. El vell egoisme, fill d'abdicacions suicides, va cedint el seu lloc a un superior sentit d'abnegació y de solidaritat absolutament indispensable pera l'evolució normal y progressiva de les societats humanes. Tot està preparat pera que la nostra, readquirint la consciencia de la seva vitalitat, la plenitud de la seva vocació, camini gloriosament cap al pervindre.

La preocupació dels problemes referents a la comunitat de la nostra vida social no pot apartar-se de nosaltres. Per tot arreu sentim les palpitations de l'ànima catalana; continuadament ens atormenta'l desig veement de portar a les institucions polítiques del nostre poble, y fins de tota Espanya, la llevor de renovacions transformadores.

Y heus-aquí, senyors, per què, obligat avuy a dirigir-vos la paraula desde aquest lloc, aont sobtadament vaig trobar-me enlairat per les vostres voluntats, he cregut més oportú, que tractar un tema de caràcter purament especulatiu, dir-vos alguna cosa de lo que he observat y de lo que penso sobre una qüestió d'interès públic: sobre la personalitat actual del Municipi, y en particular del nostre.

En aquest país, y en tots aquells en que'l centralisme hi impera, l'Estat conceptua al Municipi, no com a enti-

tat natural y com a persona jurídica anterior an ell y germen primer de sa existencia, sinó com a artificiosa creació de la seva voluntat, com a última roda d'aquest immens y complicadíssim mecanisme que constitueix el Poder executiu de les nacions modernes. Ja la Constitució de Càdiz deya en son article 310: «Se posarà ajuntament en els pobles que no'n tinguen, y en que convinga que n'hi hagi, no podent deixar d'haver-n'hi en els que per sí o ab sa comarca arribin a mil ànimes...»; y l'actual Llei orgànica, partint de criteri consemblant, exigeix, pera que'ls pobles puguen constituir-se en Municipi, que estiguen en condicions de pagar ab els recursos legals els gastos obligatoris, y que tinguen dos mil habitants, essent així que a Espanya sols hi ha uns tres mil pobles que'ls tenen, y en cambi n'hi ha més de set mil que no hi arriben.

Un cop l'Estat, de qui diu en Leroy Beaulieu que «es presumtuós com les criatures», ha cregut, tancant els ulls a la realitat y a l'història, que es ell l'autor y el director suprem dels Municipis, res té d'extrany, senyors, que pretengui subjectar-los al seu domini, regular minuciosament tots els seus actes, intervenir en ses funcions administratives y econòmiques, fiscalisar els seus acords, suspendre-ls els representants, imposar-los els empleats, en una paraula, absorvir totalment la seva vida; res té d'extrany que confeccioni pera tots ells un sol patró, una sola regla de conducta, perquè si l'Estat ha pogut fer els Municipis, ben natural es que vulgui fer-los tots iguals pera poder-los governar més fàcilment.

«La Comissió — declaraven ab gran candor els legisladors de 1812 — creu que *generalisant els Ajuntaments*, en tota l'extensió de la Monarquia, *baix regles firmes y uniformes*, donarà an aquesta saludable institució tota la perfecció que pugui desitjar-se. El seu objecte — afegixen — es fomentar per tots els medis possibles la prosperitat nacional...» Els plans d'aquells nobles y eminents illusos, que's creyen haver concedit efectivament la llibertat al poble creant y uniformant institucions en els seus còdics

sense adaptar-les a la realitat dels fets, han sigut, per desgracia, portats a terme. Una sola llei regeix ja a Espanya pera tots els Municipis: tots han sigut *igualmente* subjectes al domini del Poder central. No hi ha legalment cap diferencia entre ells: lo mateix ha d'obeir la voluntat variable del Ministre y sometre-s a les infinides disposicions de les Autoritats dependents del Ministeri'l Municipi del poblet perdut en la montanya, d'administració rudimentaria, d'aspiracions limitadíssimes, que'l de la gran capital aont hi formigueja una multitud entregada a la febrosa activitat de la vida moderna, ansiosa de reformes y avenços de tota mena, necessitada d'un govern local il·lustrat y enèrgic, fonament remoguda per les lluites incessants dels nostres dies. Els Municipis, com els homes, foren dotats ab l'igualtat pel centralisme, mentres s'els privava de llibertat, y aixís ha succeït que s'els ha fet a tots, homes y municipis, igualmente esclaus. «D'un sol cop — escriu en Taine referint-se a França — les estisores legislatives han tallat ab un sol patró, de la mateixa tela, trenta sis mil exemplars del mateix vestit; el mateix vestit indiferentment pera tots els Municipis, qualsevulga que sia la seva talla; un vestit massa estret pera la ciutat y massa ample pera'l poblet, en tots dos casos desproporcionat y per endavant fòra de servey, perquè no s'adaptava ni als cossos massa grans ni als cossos massa petits. Més, una vegada expedit desde París, ha sigut precis posar-sel, viure-hi dintre, y s'hi ha viscut bé o malament, tal com ha sigut possible, cadaú dins del seu a falta d'altre més ben fet; d'aquí les actituds extravagants de tots, y, a la llarga, els efectes de conjunt que no havien previst ni'ls governants ni'ls governats.»

La subjecció absoluta a l'Estat del Municipi la declara francament la llei. «Els Ajuntaments — diu — són corporacions econòmico-administratives, y sols poden exercir aquelles funcions que per les lleis els estan encomanades. Els Ajuntaments, els Alcaldes y els Regidors, en tots els assumptes que la llei no'ls ho encarrega exclusivament y independentment, estan baix l'autoritat y direcció admi-

nistrativa del Governador de la província. El Ministre de la Governació es el quefe superior dels Ajuntaments...» Heus-aquí, senyors, tota la doctrina de la legislació espanyola sobre la naturalesa jurídica y les atribucions del Municipi: el Municipi naixent perquè la llei ho vol, vivint, no dins de l'esfera determinada pels seus fins propis, sinó pels preceptes de la llei, movent-se y respirant tant solament en les condicions en que'l Governador de la província o el Ministre li permeten que's mogui y que respiri. La nostra Llei Municipal es una llei de perpetua suspensió de garanties pera la persona social del Municipi.

En les poblacions importants el Govern se reserva'l dret de nomenar l'Alcalde, baix el pretext de que aquest no sols es president de la Corporació Municipal, sinó també delegat del Poder Executiu. Y precisament en moltes d'aquestes poblacions hi resideix el Governador de la província, que es qui té en realitat la delegació governativa. Podria'l Govern, sense necessitat d'immiscuir-se en el nomenament d'Alcalde, designar, si ho creya necessari, un delegat especial pera cada poble, com així ho fan els Governos de Portugal y Noruega, y en part el de Suecia. De lo contrari, els Municipis, tard o aviat, queden irremissiblement subjectes al Ministre per medi de l'Alcalde. Una R. O. de 30 de Setembre de 1880 consigna ben terminantment que pot «fins exigir el Govern responsable de part dels Alcaldes, *una adhesió absoluta a la seva política*, perquè la representen en la major part de les localitats». Exigir-la als Alcaldes equival a exigir-la als Municipis, quals acords poden aquells suspendre o desnaturalisar completament, y en qual vida normal poden produir, d'acord ab el Governador o ab el Ministre, alteracions pertorbadores. Desgraciadament són molts encara'ls homes d'Estat dels països centralistes que pensen com el senyor Maura, qui deya, discutint el seu projecte d'administració local, que no va inventar-se en *La Divina Comedia* l'torment d'un Govern que's veu «servit» per Alcaldes que no depenen d'ell y puguen contrariar-lo.

No hi ha forma de sintetisar sisquera les innombrables trabes que l'Estat suscita al Municipi. En materia de pre-supostos, que tant substancialment afecten a la seva vida, està absolutament privat de moure-s ab independència. La llei no li permet res més que imposar alguns migrats arbitres com a remuneració dels serveis que presti al públic, ab lo qual queda oficialment saldat, o sia sense cap ingrés sobrant. Per això li concedeix els «recursos legals pera cobrir el dèficit», denominació vergonyosa, perquè suposa, com aixís es, en efecte, que l'Estat obliga a l'Ajuntament a tenir dèficit, privant-lo de sobirania pera recaudar impostos locals, y concedint-li, pera atendre al compliment dels seus fins importantíssims, una petita participació en alguns impostos generals que moltes vegades ell mateix ha de cobrar-se. Y encara aquests recursos, al menys a Barcelona, els escatima y regateja; dels consums se n'hi emporta una part considerable; la tributació d'*Ensanche* li disputa; el tant per cent sobre la contribució territorial li suprimeix ab motiu de fer-se càrrec de l'instrucció primaria, que es un nou acte d'absorció y de centralisme; del recàrrec sobre cèdules li impideix fiscalisar degudament la gestió de l'entitat que té arrendat l'impost; y, per sobre de tot això, encara li reclama unes liquidacions antigues provinents, segons sembla, d'una capitació de la que s'en va fer responsable al Municipi.

El subjecta, en cambi, més o menys directament, a una munió de gastos obligatoris. Ell, l'Estat, senyala crescutíssims sous pera'l Comptador y pera'l Secretari, com si fossin funcionaris seus; percibeix contribucions sobre'ls sous de tots els empleats, y per raó dels mercats y edificis comunals; li fa pagar les quintes y les eleccions, la presó del partit y el contingent de la Provincia, la subvenció als vocals obrers de la Junta de Reformes Socials y l'oficina de la Delegació Regia d'Ensenyança, que ha creat en detriment de les facultats del Municipi. Per deficiències de l'Estat, se veu aquell en l'ineludible precisió d'atendre a la vigilancia pública, de crear biblioteques y museus, de sub-

vencionar escoles y cases de beneficencia, de sostenir laboratoris y academies, fins de contribuir ab crescudes quantitats a la construcció d'edificis destinats a serveis que depenen directament del centre, com succeeix ab el Palau de Justicia a Barcelona.

Sense l'aprovació previa de la Superioritat no poden els Municipis realisar obres de cap mena, ni senyalar les aliniacions de les vies públiques d'*Ensanche*, ni fer enagenacions, permutes y contractes, ni donar en garantia'ls seus drets reals y els seus immobles. Les llibertats que no'ls havia pres la llei, els hi han anat prenent les disposicions del Ministeri. Un dia's priva al Municipi de la direcció de l'ensenyança primaria, que de dret li correspon com a extensió natural que es de la familia; un altre dia's vulnera ab una llei destinada a afavorir als que han servit a l'Estat la facultat que té, reconeguda per la llei, de nomenar el seu personal; se l'obliga a designar el Comptador y el Secretari entre'ls que formen part del cos corresponent, aont hi han entrat per oposicions celebrades precisament a la capital; se li arrebossa'l dret de regular el servei de carns destinades al consum, y el d'elegir-se lliurement els metges que sosté pera atendre a la beneficencia pública.

En el Ministeri de la Governació hi ha una Direcció d'Administració Local que està confeccionant continuament disposicions pera'l règim dels Ajuntaments. En elles l'Estat s'afanya pera demostrar un zel en defensa dels interessos comunals, un rigorisme inexorable contra'ls Regidors immorals o desidiosos, que contrasten singularment ab la conducta que molts cops segueix quan se tracta de l'administració dels seus propis interessos o de les responsabilitats dels funcionaris que'l serveixen. Y aquests Reals Decrets, Reals Ordres, Instruccions, Reglaments y Circulars ab que la paternal administració del centre's digna agobiar als Municipis, són en tant gran nombre, que sols es possible, no ja cumplir-los, sinó coneixe-ls, dedicant-se exclusivament a estudiar-los. Els Regidors tremolen d'emoció davant del cúmulo immens de regles de conducta que'ls

dicten els Ministres; miren ab respecte als pocs iniciats en els misteris d'aquest tresor de previsió administrativa, o sia als Secretaris, y acaben moltes vegades pera sometre-s dòcilment a les seves indicacions, convençuts de que'l seu càrrec no es de govern local, sinó d'obediencia al Govern del centre.

La necessitat de donar compliment a tantes ordres imposa als Municipis un expedienteig complicadíssim. Darrera d'ell es aon s'hi amaguen les immoralitats y els abusos que tant desacrediten les administracions municipals, y que no podrien cometre-s sense que sortissin immediatament a la llum pública, si'ls Ajuntaments tinguessin una administració clara, senzilla y adequada sobre tot a la seva peculiar naturalesa y a les condicions particulars de cada un d'ells. Avui resulten una imatge exacta de l'Estat que'ls mana: per això, ab justícia, no se'ls poden fer molts càrrecs, si'ls són aplicables, per desgracia, aquelles severes paraules de l'Spencer: «La màquina oficial es lenta, bestia, pròdiga, corrompuda», y aquella dita graciosa de sir Carles Fox: «Una oficina de Govern sembla un filtre al revés: hi envieu els comptes clars y en surten tèrbols».

Aquesta es, senyors, la desdixada situació actual dels Municipis en els països centralistes. En alguns d'ells, com a França per exemple, l'Estat domina al Municipi subventionant-li'ls seus serveis y reglamentant-los-hi després a títol de Mecenes. En altres s'ha seguit més fidelment la tradició romana de la decadencia: com en les Curies d'allavors, la funció essencial dels Ajuntaments no es tant el govern dels interessos comunals com la recaudació dels impostos per compte del Govern central; y encara hi ha la diferencia de que'ls Municipis moderns no tenen el Defensor que per pietat va concedir-se an els romans. Que aquest darrer es el sistema que s'aplica a Espanya, no pot dubtar-se. Una R. O. de 8 de Maig de 1893 ho diu ben clar: «Els Ajuntaments... per lo que a la part econòmica's refereix tractant-se de l'Estat, són unes dependencies del mateix, a les quals per les lleis d'Hisenda se'ls encomanen

devers, y naturalment que en tot quant se relaciona ab les rendes públiques y contribucions generals... els Ajuntaments estan subordinats directament a les autoritats econòmiques...» An això ha quedat reduïda, segons el concepte oficial, la personalitat del Municipi en els nostres temps, en que la sobirania nacional constitueix la base del Dret públic. «Valdria més, pot-ser, — diguem ab en Touzaud, — parlar una mica menys de la sobirania del poble, y aplicar-la allà on pot exercir-se, per dir-ho així, directament y en tots casos raonablement, es a dir, en el domini comunal.»

Quan se veu la situació ignominiosa en que vegeta'l Municipi y se giren els ulls enrera, venen involuntariament a la memoria les profètiques paraules de la declaració feta pels Concellers de Barcelona'l dia 11 de Setembre de 1714 en el moment en que entregaven la ciutat a les tropes castellanes y franceses; declaració de la qual diu en Pella y Forgas que era l'adeussiau de la llibertat catalana, y de la que penso jo que va ser, ademés, l'adeussiau de totes les llibertats municipals d'Espanya: «Ara ojats: se fa saber a tots generalment, atès que la deplorable infelicitat d'esta Ciutat en que avuy resideix la llibertat de tot el Principat y de tota Espanya, està exposada a l'últim extrem de subjectar-se a una entera esclavitut... Se fa també a saber que, essent la esclavitut certa y forcosa, en obligació de sos empleos (els Concellers y la Junta de Guerra) expliquen, declaren y protesten als presents y donen testimoni als veniders, de que han executat les últimes exhortacions y esforços, protestant de tots els mals, ruïnes y desolacions que sobrevinguessin a nostra comuna y afligida patria, y extermini de tots els honors y privilegis, quedant esclaus ab els demás enganyats espanyols...»

Més, ¿com explicar-se, senyors, la degeneració actual dels Municipis en les nacions centralisades, fins a l'extrem d'haver-se vingut a convertir en oficines administratives sotmeses a l'Estat? Es històricament indiscutible que

durant un llarg període l'Edat Mitjana els Municipis fruïen de llibertats amplíssimes, constituint veritables Repúbliques oligàrquiques o democràtiques. «Els burgesos de l'Edat Mitjana — diu en Guizot — se taxen els impostos, elegeixen els seus magistrats, jutgen, castiguen, se reuneixen en Assamblea pera deliberar sobre'ls seus assumptes; tenen una milícia; en una paraula, se governen, són sobirans.» La nostra Barcelona té Concellers que la governen ab independència quasi bé absoluta dels seus reis, un Concell de Cent Jurats que fa'ls oficis de corporació legislativa, tribunals y còdics propis, tropes ciutadanes que la defensen, una diplomacia pera tractar ab el Govern general de la nació, una serie de còsuls que promouen els seus interessos mercantils a Fez, a Tunij, al Marroc, a Egipte, a Siria, a tots els pobles de la conca del Mediterrani; es un Estat municipal ab personalitat fortament accentuada.

Molts estan persuadits de que fou la Revolució l'única causa de la perdua de les llibertats dels Municipis, aixís com de que tals llibertats les degueren a la protecció dels reis. La crítica històrica moderna ha desvanescut aquesta preocupació, per altra part molt explicable si's té en compte que en aquest punt els revolucionaris completaren y perfeccionaren la funesta obra unificadora dels monarques absoluts.

Debilitat el feudalisme ja desde'l començament del sigle XII, y no certament per l'acció directa dels reis, que són molt menys poderosos que'ls seus grans vassalls, sinó per l'evolució cap a la cavalleria de l'institució feudal, transformada de força social en entitat purament militarista, els burgesos de les ciutats quals interessos econòmics creixen cada dia, obtenen la deslliuració dels Municipis, rebelant-se contra'ls seus senyors o arrencant-los successives concessions. Els reis, que van recullint les influencies y els prestigis que pert el feudalisme, recullen també la direcció dels Municipis, als quals reconeixen, no sense exigir-los donacions quantioses, les llibertats y els drets que ells mateixos s'havien conquistat. Però ben aviat apareixen els

llegistes, imbuits en les despòtiques doctrines del Dret Romà; y ells són els que ab els soldats, ab els diners y ab els funcionaris que treuen dels pobles industrials y mercantils, no sols acaben d'enfonzar l'agonisant cavalleria, sinó que dirigeixen l'acció dels seus senyors contra les autonomies ciutadanes. «Al costat d'un príncep que restringia les llibertats privades y locals, — escriu en Demolins, — se veu sempre, a partir del sigle XV, aparèixer un llegista assegurant que res es més llegítim, y provant savia-ment que la violència es justa y que l'oprimit té culpa.»

Triomfants per tot el centre y el mitg-dia d'Europa'l Renaixement y les monarquies absolutes, cauen els Municipis en la més abjecte submissió. Unicament se'n lliuren els de les nacions particularistes, com Inglaterra, y fins, per un quant temps encara, els de la nostra Catalunya y les ciutats d'Italia, salvades pel Pontificat de l'Imperi y fortes per la riquesa que'ls proporciona'l seu comerç d'Orient. Quan les grans monarquies són creades, la llibertat local desapareix: als Municipis sols se'ls crida pera votar subsidis, o pera organisar fastuoses cerimonies en obsequi dels seus reis. La Monarquia y els homes de toga que la guien han fet resucitar la gran centralisació del món antic, han instaurat el règim comunista. Tot queda nivellat: a l'un cantó, els reis y la noblesa, que s'ha fet domèstica; a l'altre, els súbdits agoviats d'impostos.

Més els llegistes, proclamant el poder imperial un y absolut, han obert el camí, com diu un autor, de les revolucions que venen. Els Parlaments, les Corporacions, els Estats regionals, els Municipis, després de defensar desesperadament la seva autonomia, han de sometre-s a la formidable força de nivellació que la nova Monarquia porta. La destrucció dels Municipis, de totes les entitats socials, ha fet indiferents als ciutadans pels interessos que ja no administren, pels drets locals que no exerciten, ha posat al poble sumís als peus del rey; y ben aviat, quan la revolta esclata, aqueixa mateixa falta d'organismes que abans mantenien l'equilibri, ha posat al rei indefens als peus del poble.

Es innegable, senyors, que a l'obra centralista y de trituració atomística de la Revolució, en Rousseau li havia donat una doctrina; però també es veritat que la Monarquia absoluta li havia donat una llarga tradició. Per això quan els revolucionaris fundaven l'Estat modern uniformista, tirànic, monopolisador de tota la vida social, enemic del Municipi y de totes les autonomies collectives, no inventaven res: no feyen més que portar fins a les seves darreres conseqüències els principis polítics dels reis absoluts y els seus llegistes.

Tals són, segons jo crec, els veritables precedents històrics de la destrucció de les llibertats municipals. En els països de formació comunista l'Estat ha trobat en el món modern un ambient molt favorable pera extendre la seva acció, sovint pertorbadora. El desenrotllament de l'industrialisme, la prodigiosa facilitat de les vies de comunicació, les aglomeracions obreres, l'expandiment de les doctrines socialistes, la conquesta de nous mercats, els invents inesperats de la ciència, una munió de noves y enormes forces, transforma les societats humanes en mitg de crisis incessants. Els Parlaments y la premsa pregonen per tot arreu y fan conèixer de tothom els dolors dels miserables, les queixes dels oprimits, les imperfeccions polítiques y socials, els abusos, les necessitats, els vicis; y el poble, tradicionalment educat en la creencia de la saviesa inagotable y del poder sens límits de l'Estat, reclama la seva intervenció en totes les esferes de la vida, fins en les més apartades de la seva missió jurídica.

Y aixís es com ha pogut ell sobreposar-se fàcilment a les persones socials, sometre-les al seu domini, ab el pretext d'exercir-hi una tutela. La regió, el municipi, la família, l'iglesia, l'hospital, l'escola, han de soportar a cada moment la seva fiscalisació odiosa. Però ell fa serenament la seva via, perquè se sent protegit per una superstició que l'omple de misteriosos resplendors, y que no es altra cosa que una supervivencia del dret diví dels reis. «L'oli d'unció — com diu l'Spencer — ha baixat... d'un sol cap sobre'ls caps

de molts, consagrant-los a ells y als seus decrets.» «Els règims polítics cambien, — escriu en Demolins, — l'Imperi succeeix a la Monarquia, la República a l'Imperi, els conservadors als lliberals, y els lliberals als conservadors: se crema lo que s'ha adorat, s'adora lo que s'ha cremat. Una sola cosa no cambía: la doctrina, el culte de l'Estat.»

Prevaleixent el sentit orgànic y dinamista sobre l'individualista y abstracte que dominava abans en les escoles, avui, senyors, quasi bé ja ningú dubta de que les persones socials tenen una realitat tant positiva dins de la vida com la persona humana. Caracterisen a la persona tres notes ben fonamentals: es un ser que subsisteix y viu per sí, ab espontanitat propria y peculiar; té consciencia que, com diu en Giner de los Ríos, consisteix en una penetració íntima del ser, que's revela coneixent, sentint y volent; y aqueixa consciencia està dotada de raó, això es, del sentit de lo suprem, de lo diví y de lo absolut. En una pluralitat d'individuus hi sorgeix la persona, quan la comunitat de fins y la comunitat de vida li donen una unitat veritable: allavors hi neix la consciencia colectiva, revelada de vegades tant sols en alguns dels individuus que la formen, y que venen aixís a constituir-se en òrguens actius de la mateixa; y aquesta consciencia es racional, perquè s'enlaira fins a les idealitats més absolutes. No es tangible la persona social, però té la mateixa realitat que la persona humana, qual unitat no'ns apareix tampoc jamay sensiblement, sinó sols en els seus estats temporals y sempre variables.

El Municipi es una persona social gloriosament vella en l'història de la civilització dels homes. El desenrotllament natural de la família produeix la gens; la reunió de les gens fa néixer la fratria grega y la curia romana; l'agrupació d'aquestes dóna lloc a la tribu, y, quan la tribu es fixa, apareix la ciutat, el municipi. La comunitat de vida inevitablement engendra la comunitat de fins, la precisió de realisar-los ab la cooperació de totes les famílies que

conviuen; y allavors l'ànima social del Municipi està formada. Més no n'hi ha prou. Les persones no poden subsistir sense'l Dret que condiona tots els fins de sa existencia, que es la llei suprema de la seva vida. Necessiten declarar el Dret ideal y traduir-lo lliurement en realitats fecondes; y en aquest aspecte jurídic, en quant consagren ses activitats més delicades y més nobles a l'elaboració de la justícia, són Estats sobirans. Aixís se féu Estat el Municipi; aixís continua sent-ho, no obstant l'esclavatge a que l'Estat nacional el té sotmès avuy; y mentres no se'l posi en condicions de que com a tal Estat funcioni, no viurà normalment, sinó en plena y dolorosa malaltia.

Hi ha qui nega que puguen ser Estats sobirans els municipis y demás persones socials que no gosen d'absoluta independència, reservant pera la nació aquesta dignitat suprema. No es ocasió ara d'entrar en discussions científiques sobre'l particular; més sí us diré que jo no veig enlloc cap Estat nacional absolutament independent. Els que no tenen en l'ordre oficial un superior geràrquic, estan limitats per la naturalesa dels seus fins propis, per la seva coexistència ab els demás Estats, pels interessos generals de la civilització, pels principis eterns de la justícia. Aixís com l'home, com més perfecciona sa cultura, menys pot obrar segons el seu arbitre, tot y sent més lliure, aixís també les nacions, ab l'avenc dels temps, aniran perdent l'independència capritxosa de la que encara'n queden restes, y, tot y afermant cada dia més accentuada la seva personal autonomia, s'hauran de moure precisament dins del sistema de relacions generals establert per la consciència universal. Y es que la llibertat, senyors, no consisteix en fer lo que's vol, sinó en fer ab espontaneïtat tot lo que's deu.

Sí: el Municipi es un Estat, encara que no tingui ni degui tenir absoluta independència, com no la té cap persona humana ni social. Ja es sabut que la paraula «política» significa etimològicament quelcom que's refereix a la ciutat. En ell s'hi realisen jurídicament els fins que més

immediat contacte tenen ab la vida de l'home y la de la familia: fins de beneficencia, de cultura, de comunicació, de seguritat, d'higiene; an ell, a la patria local, han consagrat els homes les iniciatives més genials, els amors més fervorosos, les abnegacions més pures; ell ha engendrat les nacions y els sobreviu, recullint, quan moren, el sediment espiritual que deixen en l'Historia.

En son sí s'hi elabora misteriosament el Dret Civil que brolla ab abundancia en forma de costum de la conciencia colectiva; dret del qual sols en passa una petita part a les lleis y als còdics nacionals, que són com un reflexe miserable de l'immensa riquesa jurídica que jeu en l'ànim dels pobles; dret ab el que s'honoren de vegades les ciutats, eternalment, com ho feu Roma, y del que ni sisquera's dóna compte sinó d'una manera imperfectíssima la mateixa collectivitat orgànica que'l produeix, la qual porta la sobirania a les entranyes, y sols en sent les palpitations més febles.

El Municipi ha sigut teatre de totes les transformacions del Dret públic, defensa de l'home y la familia contra'l despotisme polític dels Governes, escola positiva y resplendent de llibertat. «Es en el Municipi — exclama en Tocqueville — que resideix la força dels pobles lliures. Les institucions municipals són a la llibertat lo que les escoles primaries a la ciencia: la posen a l'alcanç del poble; n'hi fan gaudir l'exercici pacífic, y l'habituen a servir-sen. Sense institucions comunals, una nació pot donar-se un govern lliure, però no té pas l'esperit de la llibertat.» «Les llibertats locals — diu un autor aludit per l'Azcarate — fan que la mateixa rutina serveixi al progrés, perquè la que creen es la rutina de la llibertat.»

Sent un Estat el Municipi, se fa precís reconstituir-li'ls òrguens propis pera l'exercici de les funcions que com a tal li corresponen. S'ha de renunciar, per de prompte, al desventurat sistema vigent en les nacions llatines de sotmetre-ls a tots a una mateixa llei. Les regles orgàniques han de tenir una generalitat y una amplitut que'ls permeti

desenrotllar lliurement la seva vida, sense més intervenció governativa que la que neix de les naturals relacions de dependència geràrquica; y han de dictar-se ab separació pera tipus diferents de Municipis, sent preferible pera les grans ciutats la concessió d'actes o constitucions particulars, com aixís ha vingut fent-se en la nació anglesa. Hi falta en els Ajuntaments la representació de les persones socials que ja tenen els Estats en les seves Cambres Altes. Ha d'haver-hi, ademés, la separació dels tres poders. El judicial no existeix avui més que de nom, perquè depèn del Ministeri de Justicia; el legislatiu y l'administratiu estan completament confosos, lo qual obliga als Consistoris a ocupar-se de qüestions inadequades a les aptituds d'una Assamblea. Un Govern municipal, format d'un nombre reduït de regidors, administraria, sens dubte, els interessos comunals ab més energia y promptitut, y de aquesta manera'l Consistori podria consagrar-se ab més repòs a les funcions de crítica dels actes administratius y a les legislatives y econòmiques.

Es indispensable sobre tot concedir llibertat financiera als Municipis, sense la qual, senyors, totes les llibertats resulten falses y enganyoses. La seva esfera d'acció creix cada dia, y ab ella les necessitats a que ha d'atendre. L'Estat nacional, abdicant de certes funcions que avui exerceix no prou degudament, ha de renunciar an alguns dels seus impostos a favor del Municipi, ha de permetre-li crear-ne d'altres justificats per les transformacions econòmiques modernes, com l'impost sobre millores de terrers, que de rústics passen a ser urbans, y ha de facilitar-li la reconstrucció d'un patrimoni propi que, com diu el Dr. Torras y Bages, dóna valor y dignitat, emancipa de la submissió a les pretensions indegudes dels Governs, y es una base de posició econòmica pera les classes desvalgudes y una ferma garantia d'ordre y de tranquil·litat social.

Es d'esperar, senyors, que un dia o altre'ls Estats dels països centralistes reintegraran al Municipi, ab reformes

llegislatives, en la plena possessió de la seva personalitat jurídica. Però jo observo que mentrestant les grans ciutats, qual població y qual territori urbà augmenten d'una manera formidable, van readquirint, fins contra 'ls preceptes de la llei, una part d'autonomia, ab actes cada vegada més significatius y més concrets. Els organismes emmalaltits tendeixen a recuperar espontaniament l'estat normal, si tenen forces suficients pera fer-ho; la persona social del gran Municipi, vigorosa, culta, conscient de les seves trascendentals finalitats, sent un impuls irresistible de lliurar-se de les causes morbooses que l'hi impideixen ser mestressa dels seus actes.

Veieu, sinó, lo que succeeix en algunes grans ciutats, entre elles la nostra Barcelona. El desvetllament de la consciència popular ha posat en moviment el cos electoral, que es el seu orgue, y aquest, fent un esforç suprem, ha començat a designar veritables representants de l'opinió. Això ja constitueix pel Municipi una convalecència franca, que condueix directament a l'estat de salut del *self-government*. Jo ja sé que aquesta obra la fan encara les organitzacions polítiques, que no són sempre una expressió fidel de l'ànima social; però al cap-de-vall són orientacions de la mateixa y tradueixen més o menys justament les seves aspiracions y els seus anhels. Mentres la representació està falsejada, els es molt difícil als regidors sostreure-s a l'influència dels seus capdills polítics, delegats quasi bé sempre del Govern. Queda interceptada allavors, per altra part, tota comunicació entre ells y el poble, el qual, no sentint cap comunitat moral ab els que en nom seu parlen y actuen, lluny de prestar-los la seva cooperació feconda, se consagra a un incessant y destructor treball de crítica, entregant-se, segons frase de l'Almirall, a una orgia infernal de negacions. Y, aixís, tota reconstrucció autonòmica municipal se fa impossible. Bé es veritat que 'ls organismes oficials dels partits polítics imposen moltes vegades un determinat criteri als seus elegits del Municipi, invocant l'absurde monstruós del mandat imperatiu; però són ja

molts els homes que, al sentir-se veritables representants de la ciutat, y no d'un comitè, ni sisquera d'un agrupament d'electors, tenen el valor moral de rebutjar aquestes impositcions innobles y de no sotmetre-s a cap més regla de conducta que a les que'ls dicta la propria conciencia.

Quan la representació existeix realment, l'opinió y els regidors se posen en contacte, desenrotllant-se una corrent intensa, productora d'obres positives. Cap obstacle es suficient allavors pera impedir-ho: ni 'ls inextingibles odis dels fanàtics, ni les baixes intrigues dels malvats, ni la ridícula verbotat dels tontos. La col·laboració de la col·lectivitat infundeix al Municipi una força irresistible, despertant-li inesperades energies y fent-li fer obra autonòmica per sobre les traves de la rutina y de la llei, y fins de vegades per sobre la mateixa voluntat dels homes que la fan. Mercès an aquesta col·laboració, va poder un dia en Rius y Taulet, allavors veritable representant de l'esperit de Barcelona, empenye-la pel camí de la civilització, celebrant-hi una d'aquestes grans fires internacionals que són com una aproximació amorosa y fecondant de tots els pobles de la terra. Mercès an aquesta col·laboració ha pogut el nostre Ajuntament, rompent tradicionals entorpiments, estudiar ab serietat o resoldre alguns problemes importants que afecten a la vida y a l'higiene, a la cultura y al decoro de la ciutat; ha pogut nivellar l'Hisenda comunal, convertir el Deute, regularisar la recaudació d'arbitres, organisar el cos d'empleats, preparar la reforma, crear museus, sentar les bases d'un projecte de portada d'aigües. Y, si no apareixen nous obstacles en aquest camí de recuperació espontania de l'autonomia del nostre Municipi, ben aviat hem de veure com s'acaba l'extensa xarxa de clavegueres, com s'empedren y urbanisen vies públiques, com se construeixen mercats grandiosos, com s'edifiquen escoles a la moderna, com s'enderroquen cases d'alguns carrers esquifits y tortuosos aon no hi entra'l sol ni hi corre l'aire, com d'entre'ls núvols de pols y els munts de runa de les cases

velles aterrades en sorgeixen bulevards amples y hermosos, arteries capitals per ont hi circuli vibrant y ardenta la vida de la nova Barcelona.

«En la nostra època — diu en Chamberlain — el Municipi ha vingut a ser el centre actiu de tota la vida pública; el Concell Comunal, el Director d'una gran empresa urbana de la que cada ciutadà es un accionista; el dividendo que per ella's reparteix consisteix en el millorament de la salut, en el benestar creixent, en la felicitat completa de tota la ciutat.» Aquest caràcter del Municipi modern va accentuant-se, la municipalisació dels serveis públics que per la seva naturalesa importen monopoli, s'extén per tot el món civilisat, y d'una manera especial en les nacions que, com l'inglesa, se distingeixen pel seu individualisme. Això no sols proporciona devegades recursos abundants als Municipis, sinó que'ls fa exercir una funció social benefactora, posant a l'alcanc de tot el poble'ls elements més necessaris pera la vida, y defensant-lo dels egoismes extremats ab que procedeixen les empreses dels serveis que no tenen concurrència. L'acció social posada en mans del Municipi no'l fa caure tant fàcilment com l'Estat en el pecat d'absorció y de despotisme, perquè no disposa, com aquest, de la coacció y la força pública pera poder atentar contra la llibertat dels ciutadans ab el pretext d'afavorir-los.

Els grans municipis moderns han vingut a constituir-se en poderosos centres de resistència contra l'acció invasora de l'Estat. Ells únicament comencen a ser prou prepotents pera deturar-la; d'ells han de venir les noves energies que, reaccionant contra la congestió estatista, retornin a tots els òrguens socials la seva propria vida.

L'acusació que's fa a tots els grans municipis de voler centralisar dins de la regió o de la comarca en que radiquen, no es sinó filla de la por que infundeix la seva acció deslliuradora. Voler fer abdicar de ses funcions abusives a l'Estat, pera atribuir-les al gran Municipi, seria lo mateix que canviar de lloc la tirania, fent-la més immediata y

més intensa. El Municipi modern de les grans ciutats, sanament constituït, no centralisa en el sentit polític y odiós de la paraula. Les transformacions dels nostres dies, sobre tot en les vies de comunicació entre'ls pobles, han creat naturalment centres de vida que res tenen que veure ab les centralisacions polítiques filles de l'artifici y de la llei. En aquests centres, veritables cors de les societats humanes, s'hi reben de per tot arreu idees y productes que's fan circular després, impelint-los fins a les arterioles capilars de l'organisme. No hi ha en ells res d'anormal, de patològic; són, al contrari, absolutament indispensables pera la salut social.

Aquests grans municipis han d'esser, a no tardar molt, el lloc aont els partits polítics actuals, que porten encara en l'esperit el raquitisme doctrinari, s'eduquin positivament en el delicadíssim art de governar, y hi descobreixin una síntesis d'armonia entre les seves doctrines antagòniques. Els partits d'oposició, que són els que al cap-de-vall dominen els municipis de les grans ciutats, estan impregnats d'un dogmatisme que'ls fa impotents pera penetrar les realitats aspres y constantment variables de la vida. Es en el gran Municipi aon se troben els partits enfront de tots els seus problemes, y aont han de resoldre-ls precisament d'acord ab els homes d'idees més contraries; es allí aon senten la necessitat d'abandonar la part imaginativa o inactual dels seus programes; allí, en mitg de la solidaritat de devers y de responsabilitats socials, aont els homes públics aprenen a respectar-se mutualment, aon perden la soperbia rígida d'escola, aon se persuadeixen de que, si ab la doctrina s'entreveu l'ideal, sols ab la voluntat constant y ab l'estudi de la vida es possible governar bé als pobles.

Jo crec que la nostra Barcelona està en condicions de realisar totes aquestes trascendents finalitats del gran Municipi, de complir una missió política, social y patriòtica dins de Catalunya y dins d'Espanya. Ella ha de seguir

essent la gran fornall a on se forgi l'ànima catalana; ella ha d'expandir per tot arreu el sentit autonòmic de la seva vida pública, el sentit positiu y pràctic de la seva vida industrial. El Municipi, si vol seguir accentuant la propria personalitat, té encara aquí una altra obra capital a realitzar, la de donar un vigorós impuls a la cultura de la ciutat, la de fomentar per tots els medis el conreu de les lletres y de les arts, no prou estimades encara en certes esferes a on hi dominen en absolut les preocupacions de caràcter econòmic. Més s'ha d'evitar que un entusiasme immoderat no'ns faci caure en l'extrem contrari, en el de despreciar l'equilibri de l'Hisenda comunal, com en algunes ciutats ha succeït, en el de desacreditar-la y empobrir-la, ab el pretext d'atendre a les necessitats de la cultura. No hi creguem ab els pobles artistes, ab els pobles savis que són pobres, que enganyen als acreedors y no paguen els seus deutes. Les ciutats italianes de l'Edat Mitjana, febrosament entregades als negocis, riques pel comerç y per l'industria, relligiosament cumplidores dels seus compromisos econòmics, varen ser les creadores d'aquelles dinasties il·lustres de comerciants-artistes, les que'ns van llegar les obres d'art que seran l'admiració de tots els sigles. L'art dels pobles pobres, senyors, fa com l'alcohol ingerit per un cos dèbil: s'en puja al cap y tot s'en va en paraules. Es precís tractar-les ab molt enteniment y ab molta elevació aquestes qüestions d'art y de riquesa a Barcelona. Als intellectuals, als escriptors, als poetes, als artistes, s'els ha de demanar un gran respecte per l'obra econòmica, fonament civilisadora y progressiva dels gloriosos menestrals de Barcelona, per les tradicions d'ordre, de rectitut y economia que són la base principal de la prosperitat del nostre poble. A les classes econòmiques se'ls ha d'infundir novament el vigorós esperit colectiu, l'amor intens a la cosa pública de que històricament tenen donades tantes proves, pera que pugui tornar a renéixer sobre les seves cendres de tants sigles aquell lluminós patriciat barceloní, intelligent en els negocis, il·lustrat y

cultíssim en les arts y les ciències, savi, prudent y patriota en el govern del poble.

Fem-la entre tots una obra de deslliuració, de solidaritat social y de concòrdia a Barcelona; afirmem-la bé la seva personalitat y la seva autonomia municipal, nosaltres que la sentim intensament, que tenim consciència de lo que la ciutat nostra fou un dia, y que hem tingut tantes vegades, en les hores d'enamoraments patriòtics, la visió esplendent de lo que ha de tornar a esser. Ella, Barcelona, la patria de tots els catalans, es l'encantament dels nostres ulls, la santa terra aont hi tenim arrelats afectes molt íntims dels nostres cors. De sos palaus y temples hem rebut molts de nosaltres les primeres impressions artístiques que han deixat la nostra ànima tota perfumada de bellesa; en ses Constitucions de la velluria hi hem begut àvidament els preceptes d'aquella justícia que serà un honor etern pera la consciència humana, els principis d'aquelles llibertats que fan portar ab orgull, com un títol illustre de noblesa, el nom de ciutadà del poble que les declara y les practica; en ses cròniques y en sos arxius hi hem recullit les tradicions, les gestes heroiques d'aquell poble que ha practicat el treball com una religió, que ha dominat el mar y no ha tiranizat les nacions, que ha portat per tot arreu els productes del seu esforç y del seu ingeni. Per sos carrers y places ens-e sembla encara que hi sentim passar silencioses les ombres augustes dels seus prínceps, dels seus concellers, dels seus cronistes; que hi sentim palpitant l'esperit democràtic dels seus menestrals, l'incansable activitat de la seva plebs, l'enlairat sentit jurídic de sos jurisconsults, l'ardiment de sos navegants, l'inspiració sobria y genial dels seus artistes.

Més, perquè l'estimem y ens en enorgullim, l'hem de continuar la seva historia. No la volguem una Barcelona immòbil, ofegada per administracions absorbents que no la deixen viure ab llibertat, sinó autònoma, civilisada, progressiva, forta, extesa de riu a riu, enlairada fins al cim de les montanyes que la volten, perquè desde allí

puga portar terres endins l'halè del mar, y ab ell l'esperit de la civilització d'Europa. Conformem-nos-hi ab que passi Barcelona la crisi espantable d'una creixença ràpida, les febrades engunioses de les grans ciutats modernes, mentres poguem posar-la tots plegats en condicions de que'l seu pervindre sigui digne del seu passat.

MINISTERIO
DE CULTURA

MINISTERIO
DE CULTURA

